

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра (*педагогіки та освітнього менеджменту*)

Мовчан Ірина Ігорівна

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ
ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-науковою програмою
«011 Освітні, педагогічні науки»

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Бойченко Валентина Василівна*

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ	
1.1. Формування екологічної компетентності студентів як психолого-педагогічна проблема	
1.2. Особливості екологічно чистого виробництва в агропромисловій сфері.....	
1.3. Структура екологічної компетентності студентів закладу вищої аграрної освіти.....	
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ	
2.1. Стан сформованості екологічної компетентності студентів закладу вищої аграрної освіти	
2.2. Удосконалення процесу формування екологічної компетентності студентів закладів вищої аграрної освіти.....	
2.3. Аналіз ефективності процесу формування екологічної компетентності студентів закладів вищої аграрної освіти.....	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Основна мета вищої освіти сьогодні вбачається не лише в підготовці висококваліфікованих кадрів для різних галузей господарства країни, але й у формуванні молодого покоління, здатного до «свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [3].

У Законі України «Про освіту» виділено, також, засади державної політики у сфері освіти, а саме: «формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля» [3, ст.6 п.1].

Реалізація цього завдання значною мірою залежить від готовності викладачів до впровадження в освітній процес екологічного змісту, відповідних форм і методів, технологій тощо.

У зв'язку з цим особливої важливості набуває проблема підготовки студентів аграрних закладів освіти, оскільки від сформованості екологічної компетентності фахівців-аграрників безпосередньо залежить ефективність процесів охорони навколишнього середовища від забруднення і руйнування, зниження ресурсоемності сільськогосподарського виробництва, впровадження природодоцільних систем землеробства і тваринництва, виробництво екологічно чистої продукції, оптимізація агроландшафтів тощо [1].

Важливим чинником розвитку екологічної освіти стало затвердження у 2001 році Концепції екологічної освіти України, в якій визначалася основна її мета як формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому, формування навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності [2].

Разом з формуванням екологічної культури всіх верств населення найголовнішим завданням екологічної освіти визначалося: формування усвідомлення безперспективності технократичної ідеї розвитку й необхідності заміни її на екологічну, яка базується на розумінні єдності всього живого й неживого в складно-організованій глобальній системі; формування розуміння необхідності самообмеженості, подолання споживацького ставлення до природи; оволодіння нормами екологічно грамотної поведінки [2].

Вирішення цих завдань вимагає підготовки фахівців-екологів для різних галузей народного господарства, для державних органів управління у сфері охорони навколишнього середовища і раціонального природокористування.

У зв'язку з необхідністю реалізації екологічних проблем у сільському господарстві, особливої актуальності набуває екологічна освіта фахівців-аграрників. Ефективність екологічної освіти таких фахівців виявляється у сформованості в них фахових компетентностей, які забезпечують готовність до захисту навколишнього середовища від забруднення та руйнування, спроможність застосування ресурсозберігаючих маловідходних технологій, виробництво екологічно чистої, якісної продукції.

Поняття «компетентність» розглядається як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [3].

Особливості формування екологічної компетентності студентів були предметом дослідження значної кількості вчених (Н. Єфіменко, Н. Олійник, Л. Лук'янова). Екологічний світогляд студентів-аграрників (Н. Негруца). Екологічна компетентність особистості та її розвиток були також предметом наукової уваги українських науковців (О. Гуренкова, О. Колонькова, О. Максимович, О. Пруцакова, Н. Пустовіт, Л. Руденко, С. Совгіра Л. Титаренко, А. Хрипунова, С. Шмалей та ін.) питання формування

екологічної компетентності майбутніх викладачів аграрних закладів розглядає К. Яблуновська.

Титаренко Л. виділяє екологічну компетентність фахівця-аграрника як складну, інтегративну характеристику особистості, що відображає мотиви екологічної діяльності, володіння екологічними знаннями і природно-доцільними видами діяльності, вольові якості та цінності особистості, які визначають активну позицію особистості у галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, забезпечують здатність застосовувати екологічні знання й досвід у професійних і життєвих ситуаціях, здійснювати професійну діяльність у галузі сільського господарства з позицій екологічної обґрунтованості й доцільності [4].

Досліджуючи структуру екологічної компетентності фахівця-аграрника маємо зазначити, що вона повинна відображати визначену специфіку, а готовність до природоохоронної діяльності бути пов'язаною з його професійною і загальнокультурною підготовкою та формуванням громадянської позиції. Екологічна компетентність виступає як самостійна категорія, а рівень її сформованості впливає на професійну діяльність фахівця аграрної галузі.

Аналізуючи процес формування екологічної компетентності дослідники вказують на його багатогранність. Зазначають, що методичні особливості формування екологічної компетентності залежать від багатьох чинників, насамперед від навчальних планів та змісту навчальних дисциплін. Що ж до змісту діючої навчальної програми з предмету «Основи екології», то він потребує удосконалення, зокрема систематизації деяких тем, внесення інформації про концепцію сталого розвитку, акценту на практичних аспектах екології, лісових екосистемах, шляхах подолання екологічної кризи тощо [1].

Отже, важливу роль у підготовці студентів аграрних закладів відіграє організація ефективної екологічної освіти, результатом якої має бути сформована екологічна компетентність, що передбачає знання законів

природи; ставлення до природних ресурсів як до найвищої цінності, яка дає життя; переконання в необхідності відповідальної позиції та професійній природоохоронній діяльності, в результаті чого набувається досвід, розвивається екологічна свідомість.

Водночас, у наукових дослідженнях бракує цілісного аналізу теорії і практики щодо формування саме екологічної компетентності у студентів закладу вищої аграрної освіти

Актуальність проблеми та її недостатнє вивчення зумовили вибір теми кваліфікаційного дослідження: **«Формування екологічної компетентності студентів закладу вищої аграрної освіти»**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність шляхів удосконалення процесу формування екологічної компетентності студентів закладу вищої аграрної освіти.

Відповідно до мети визначено основні **завдання дослідження**:

1. Здійснити аналіз проблеми формування екологічної компетентності студентів.
2. Визначити особливості процесу формування екологічної компетентності студентів закладу вищої аграрної освіти.
3. Проаналізувати стан сформованості екологічної компетентності студентів закладу вищої аграрної освіти.
4. Визначити та перевірити ефективність шляхів удосконалення процесу формування екологічної компетентності студентів закладу вищої аграрної освіти.

Об'єкт дослідження – процес формування екологічної компетентності студентів закладу вищої аграрної освіти.

Предмет дослідження – шляхи удосконалення процесу формування екологічної компетентності студентів закладу вищої аграрної освіти.

Методи дослідження. Для виконання дослідження були застосовані такі методи дослідження: *теоретичні*: вивчення та аналіз психолого-

педагогічних, методичних та нормативних джерел стосовно досвіду формування екологічної компетентності студентів; *емпіричні*: спостереження, анкетування студентів та викладачів, педагогічний експеримент.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що у ній проаналізовано сутність понять: «екологічна компетентність», розкрито поняття «формування екологічної компетентності студентів-аграрників», яка набувається у процесі професійної підготовки студентів закладів аграрної вищої освіти.

Практичне значення дослідження визначається тим, що обґрунтовано ефективність шляхів удосконалення процесу формування екологічної компетентності студентів закладу вищої аграрної освіти, що може бути використано як для підготовки студентів, так і під час стажування діючих педагогів.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі факультету агрономії Уманського національного університету садівництва.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення та результати дослідження доповідались на засіданні проблемної групи і кафедри педагогіки та освітнього менеджменту. Матеріали роботи представлені у доповіді на XXXVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії» (31 березня 2021 р., м. Переяслав).

Публікації автора. За темою дослідження опубліковано тези «Проблема формування екологічної компетентності студентів аграрного закладу вищої освіти»

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 102 сторінки, з яких основного тексту – 85 сторінок.

ВИСНОВКИ

Аналіз психологічної, педагогічної і спеціальної літератури з досліджуваної проблеми дозволив з'ясувати зміст понять «екологічна компетентність студентів закладу вищої аграрної освіти» та визначити структуру екологічної компетентності, що формуються в процесі їхньої підготовки.

У кваліфікаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та обґрунтовано сучасний підхід до розв'язання проблеми формування екологічної компетентності студентів на ідеях єдності людини й природи, внутрішньої потреби майбутнього фахівця аграрного профілю в гармонійному співіснуванні з природою.

На основі аналізу педагогічних досліджень широкого кола науковців, з'ясовано, що екологічна компетентність (ЕК) розглядається у різних аспектах: через поведінку людини в природному середовищі, систему екологічної освіти, екологічне мислення, різні напрями вивчення екологічних проблем. Розкрито, що в Україні накопичено позитивний педагогічний досвід у формуванні поглядів і переконань майбутніх фахівців аграрного профілю на проблеми відносин людини й природи.

Визначено складники сформованості екологічної компетентності студентів-аграріїв (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісний, поведінковий) з їх характеристикою: стійкість інтересу до екологічних питань, наявність потреби в підвищенні рівня екологічних знань, мотивація участі в екологічній діяльності, переважаючий характер екологічних цінностей, особистісно значущих для студентів; обсяг, усвідомленість, міцність екологічних знань; ступінь сформованості вмінь творчо розв'язувати навчальні екологічні завдання, наявність досвіду участі в практичних справах щодо збереження і поліпшення стану навколишнього середовища тощо.

На основі результатів дослідження обґрунтовано та розроблено шляхи формування екологічної компетентності студентів в аграрному закладі вищої

освіти, яка є цілісним багаторівневим комплексом із залежними функціонально значущими елементами. Розроблені рекомендації щодо використання ефективних шляхів, які забезпечують можливість більш чітко уявити цілеспрямований процес формування екологічної компетентності студентів аграрного закладу вищої освіти.

Метою освітнього процесу щодо формування екологічної компетентності майбутніх фахівців аграрного сектора економіки є реалізація таких завдань: 1) формування екологічних компетенцій студентів у аграрному ЗВО;

2) стимулювання студентів до професійного вдосконалення;

3) формування екологічної спрямованості особистості.

На основі аналізу складників процесу формування екологічної компетентності студентів в аграрному ЗВО, обрано шляхи його реалізації: використання інноваційних педагогічних технологій у формуванні ЕК і засвоєнні студентами основних категорій системи стосунків «природа – людина»; спрямування самостійної роботи студентів на розв'язання проблемних ситуацій в умовах виконання реального екологічного проекту, було визначено та перевірено їх ефективність у формуванні екологічної компетентності студентів-аграріїв.

Оцінка ефективності шляхів формування ЕК фахівців аграрного сектора промисловості в аграрному ЗВО проводилась на основі виділених складників, що дозволило виявити такі рівні сформованості екологічної компетентності студентів: елементарний, репродуктивний, продуктивний, творчий.

Аналіз та інтерпретація результатів експериментального дослідження дозволили зробити висновок, що показники поліпшення параметрів, досліджуваних в експериментальних групах, значно переважають аналогічні показники в контрольних групах. Це свідчить про ефективність

запропонованих шляхів формування екологічної компетентності студентів у аграрному ЗВО.

На основі узагальнення результатів теоретичного аналізу й експериментальної роботи розроблено рекомендації щодо формування екологічної компетентності студентів, які схвалені викладачами ЗВО, де відбувалося експериментальне дослідження.

У відповідності до поставлених завдань і з метою підвищення рівня екологічної компетентності майбутніх фахівців аграрної сфери пропонуємо навчально-методичний комплекс дисципліни «Основи екології» доповнити методичними матеріалами щодо удосконалення процесу формування екологічної компетентності, які під час проведення формувального етапу експерименту використовувалися для розв'язання різноманітних дидактичних екологічних завдань. Запропоновані дидактичні матеріали сприятимуть ефективній професійній підготовці, згідно вимог суспільства до професійної та екологічної компетентності фахівця аграрного профілю.